

Täzeden geçmiş: Populýar medeniýetde türk mifologiyasynyň ösüşi

Category:

Edebi

makalalar, Ertekiler, Hekaýalar, Kitapcy, Nukdaýnazar, Romanlar, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Täzeden geçmiş: Populýar medeniýetde türk mifologiyasynyň ösüşi
TÄZEDEN GEÇMIŞ: POPULÝAR MEDENIÝETDE TÜRKMIFOLOGİYASYNYŇ ÖSÜŞI

Hünärmenler türk medeniýetine we mifologoýasyna bildirilýän gyzyklanmanyň soňky ýigrimi ýylyň dowamynda güýçlenendigini

aýdýar.

Türk mifologiyasyna we şamanizme degişli illýustrasiýalary döredýän we wideo oýunlaryny taýýarlaýan Alijan Meýdanyň «Zýýarat» atly suraty

Soňky ýyllarda türk mifologiyasyna we şamanizme bolan gyzyklanmalaryň artýandygyny görkezýän yşaratlary hemme ýerde görüp bolýar. Aýratynam 2000-nji ýyldan soň arasy barha ýygjamlaşan ylmy işler, romanlar, komiks romanlar, kompýuter oýunlary, illýustrasiýalar türk mifologiyasyna özüni örän uzak duýýanlary-da özüne çekip biljek giňlikde ullakan manzara hödürleýär.

Populýar medeniýetiň jümmüşinde ýer alan **«Ýüzükleriň hökümdary»** («Lord of the Rings»), **«Tagt oýunlary»** («Game of Thrones»), **«Jadygöý»** («The Witcher») ýaly fantastiki dünýäleriň muşdaklary elfleriň, girdenekleriň, hobbitleriň, agzyndan ot sowurýan aždahalaryň ýany bilen şamanlaryň, Umaý zenan hudaýynyň, Erlik hanyň we türk mifologiyasyna degişli başga motiwleriň janlandyryşyny görenlerinde, Günbatar mifologiyasy esasynda döredilen eserlerden birjigem pes dældigini arkaýyn duýarlar.

Bu ugurda ylmy barlaglary geçiren Seçkin Sarpkaýa, Hayretdin Ihsan Erkoç, Merwe Köken, Ýusuf Reha Alp, ýazyjy Baryş Müstejaplyogly we pýesa goýujy Alijan Meýdan dagy bilen türk mifologiyasyna gyzyklanmalaryň artmagynyň sebäpleri we tema bilen baglanyşykly eserleri barada pikir alyşdyk.

• **Sarpkaýa: «Aslyña dolanmak» pikiri gyzyklanmagyň artmagynyň aňyrsynda ýatan sebäplerden**

Seçkin Sarpkaýa

«Türkleriň şeytany ertekileri. Türk ertekilerinde we legendalarynda demonik jandarlar» («Türklerin Şeytani Masalları: Türk Masal ve Efsanelerinde Demonik Varlıklar»),
«Töwrizden ertekiler. Eýran türklerinden toplanan ýazgylar» («Tebriz'den Masallar: İran Türklerinden Derlenen Metinler») kitaplarynyň awtory Egeý uniwersitetiniň mugallymy Seçkin Sarpkaýa türk mifologiyasyna we şamanizme degişli ylmy işleriň yüz ýyldan gowrak taryhynyň bardygyny nygtamak bilen birlikde soňky döwürde göze ilýän mesaňa artyşyň sebäpleri barada şeýle diýýär:

«Aýratynam 2000-nji ýyldan bäri başlan we soňky ýyllarda düýpli artan gyzyklanmadan söz açyp bileris. Ilki bilen «aslyña dolanmak» pikiri munuň aňyrsynda ýatan sebäplerden. Bu «aslyň» düşüňjesi şahsy, ýerli, milli ýa-da hemmetaraplaýyn

ölçegde bolup biler. Käbirleri muny «şahsy ösüş serişdesi», käbirleri «medeni kod», käbirleri bolsa industriýalaşan we belli bir derejede robotlaşan tehnologiki dünýäden, sifrowoý dünýäden «tebigata we tebigt bilen baglanyşykly taraplarymuza dolanyp gelmek» hökmünde görýär. Aslyýetinde bularyň her biri öz içinde makul we ýerlikli sebäpler».

Sarpkayanyň işleri (Karakum)

Sarpkaya fantastiki çeper edebiyatyň nusgalarynyň kinomatografiýa düşürilmeginiň ýa-da teleýaýlymlarda berilmeginiň bular ýaly obrazlara bolan gyzyklanmany oýandyrandygyny nygtap, «şamanizmiň berýän pikiri, estetiki ölçegi we mifologiki tejribesi sungat üçin baý ugry salgy berýär» diýip nygtaýar.

Orta Aziýa we yslamdan öňki türk taryhy boýunça işleri geçiren Çanakkale 18-nji mart uniwersitetinden Haýretdin Ihsan Erkoç hem şuňa meňzeş ýere ünsi çekip, «Munuň özi belli bir derejede «aslyňa dolanyp gelmek» hereketine meňzeýär» diýýär. Erkoç maglumatlaryň elýeterliliginiň artmagynyň we şekillendiriş sungatyndaky üýtgeşmeleriňem möhüm mümkinçilikleri döredendigini nygtaýar.

- **Müstejaplyogly: «Bu boýunça ýazylan eserler domino täsirini**

döredýär»

Beýleki bir ýandan Fantaziýa we ylmy-fantastika sungaty jemgyýetini (FABISAD) esaslandyryjylardan ýazyjy Baryş Müstejaplyogly edilen gowy işleriň belli bir derejede «domino täsirini» döredip, biri-birine täsir edýändigini we munuňam edilen işleriň artmagyna getirendigini şu sözler bilen gürrüň berýär:

«Şamanizm hakynda ýazylan islendik gowy kitabyň, düşürilen islendik gowy çeper filmiň dürli döredijilik adamlaryna we alymlara bu baý medeniýetiň we ynanç sistemasynyň üstünde işlemäge ruhlandyrandygyny hem-de domino daşynyň täsirini döredendigini pikir edýäris. Sungatyň çäginde daşyna çykyp, jemgyýetçilik nukdaýnazaryndan seretsek, meniň pikirimçe şamanizm tebigat bilen ylalaşykly bolmak, saz we tans bilen ruhy kämillige göterilmek ýaly faktorlar bilen häzirkizaman dünýäniň agitirleýän materialistik ýaşaýyş-durmuş formasy we tebigatdan üzňeleşme sebäpli ýadan adamlara rahatlyk berýän ýaly bolýar. Şonuň üçinem giň seslenme tapýar we gyzyklanylýar».

Müstejaplyoglynyň «Şamanlar ýurdy» trilogiýsy (İthaki)
Edil Müstejaplyoglynyň aýdyşy ýaly, «**Berzah Game**»-ni

esaslandyryjy Alijan Meýdan hem dürli gözlegleriň gyzyklanmalary artdyrandygyny nygtap, «tehnologiki ösüşiň netijesinde robotlaşmagyň, maşynlaşmagyň, ýalňyzlaşmagyň ýetjek derejesine yeten döwründe adamlar nägile ýagdaýda global manyda magnawy gözleglere ýüz urdy we olar özlerine hödürlenýän zatlardan kanagatlanmaýar» diýýär.

«Şamanizm, tasawwuf we aýauaska. Gadymy türkleriň dini garaýşy» («Şamanizm, Tasavvuf ve Ayahuasca: Kadim Türklerin Din Anlayışı») kitabynyň awtory Ýusuf Reha Alp hem «maşynlaşmagyň», «döwrebap aň rahatlama» mätäçliginiň dürli çeşmelere ýönelmeleri çaltlandyrandygyny nygtap, sözüniň üstüni ýetirýär:

«Öz durmuşyny üýtgetme güýjüne eýedigini pikir etmäge başlan adamlaryň öz ruhy önbaşçylyklaryna ýetmek islemeleri bir sebäp bolup biler. Ruhy krizisi başdan geçirýän, munuň gözbaşyny agtarýan, ruha tokunma mätäçligini duýýan gaty köp adamyň aslyna, ruha gaýdyp gelme tagallasyny-da şu sebäpleriň arasynda sanap bileris.

«Türk mifologiyasy» («Türk Mitolojisi») kitabynyň awtory Merwe Köken aýratynam şahsy tagallalary bilen orta atylan ylmy işleriň ünsi çekijidigini we gyzyklanmany artdyrýandygyny aýtmak bilen sosial mediýanyň bu işleriň giňden bilinmeginde möhüm rol oýnandygyny öňe sürýär.

TÜRK MITOLOJİSİ

MERVE KÖKEN

Merwe Köken ylmy işi barada «Meniň kitabym bu ugra gyzyklanma bildirýänler üçin ilkinji gollanma» diýýär (Karakarga)

Soňky döwürde şu ugurdan öňe saýlanan kitaplaryň arasynda

ýokarda agzalan işlerden başga Ahmet Burak Turanyň **«Türk jandarlarynyň sözlügi. Şamanist sözleýişinde jandarlar we şeytany ruhlar»** («Türk Canavarları Sözlüğü: Şamanist Söylencelerde Canavarlar ve Şeytani Ruhlar»), Irfan Polatyň **«Türk ertekilerinde we legendalarynda adatdan daşary güýçler we mahluklar. Türkiýe şahasynyň demonologiýasy we diobologiýasy»** («Türk Masal ve Efsanelerinde Olağanüstü Güçler ve Varlıklar: Türkiye Sahasının Demonoloji ve Diabolojisi»), Salim Fikret Kyrgynyň **«Osmanly wampirleri. Sözleýişler, täsirleşmeler, garşylyklar»** («Osmanlı Vampirleri: Söylenceler, Etkileşimler, Tepkiler») kitaplaryny görkezip bolar.

Bartu Bölükbaşynyň türk mifologiýasynyň esasynda ýazan Hazariýaly Gesaryň başdan geçirmelerini gürrüň berýän komiks romanlar tapgyry-da ady agzalmaga mynasyp işleriň arasynda ýer alýar.

Gesar: Tutuşan bozgyrlar <https://t.co/1KGd0tYMfy>-da satuwda. Fantastiki **«Witcher»**, **«Lotr»**, **«Warhammer»** dünýäsini halaýan bolsaňyz, Gesar hem hökman ünsüňizi çeker. pic.twitter.com/FNOZ8mfbUQ – Hazaryaly Gesar (@HazaryalG) January 3, 2021

Beýleki bir ýandan dürli awtorlaryň hekaýalaryndan düzülen **«Anadolynyň gorkuly hekaýalaryny»** («Anadolu Korku Öyküleri») hem agzalan eserleriň hataryna goşubermeli.

Ýygynyda Seride Funda, Özlem Şelan, Mehmet Berk Ýaltyryk, Murat Başekim ýaly ýazyjylaryň hekaýalary bar («Bilgi» neşirýaty)

Türkiýede çeper fantastikanyň görnükli wekilleriniň başyny çekýän Baryş Müstejaplyoglunyň täze **«Osminogyň düýşi»** («Ahtapotun Rüyası») kitaby-da türk mifologiýasynyň we şamanizmiň biziň günlerimizde çeper edebiýatda näderejede täzedan şöhlelenişine örän gowy mysal bolup biler.

Baryş Müstejaplyogly

«Osminogyň düýşi» romanynda başdan geçiren göwnüçökgünlikleriniň yzyndan ölüleriň ýurdunda gyslyp galan

Dag guşunyň syryny çözmäge ömrüni bagyş eden Hasanyň hekaýaty gürrüň berilýär. Okyjy Hasan bilen birlikde Dag guşunyň yzyndsın gidip barýarka, şamanlaryň dünýäsine-de gezelenç edýär, Gorkut ata bilenem tanyşýar, Şahmeranyň hekaýatyna-da täzeden şaýatlyk edýär. Biziň döwrümüzde ýaşayan Hasan öýüne getiren antikwar stoly arkaly hem öz durmuşy boýunça täze dünýägaraýyş edinýär, hemem ölüler ýurdy bilen şu dünýäniň arasynda adatdan daşary köpri gurýar.

Müstejaplyogly agzalan eserinde «bu ýerleriň hyýaly güýjüne ýeke kitapda resmi geçelge gurmak isländigini» nygtaýar.

«Osminogyň düýşi» awtoryň 2002-nji ýylda çap edilen **«Gorkak we jandar»** («Korkak ve Canavar») bilen başlan **«Perg legendalary»** tapgyryndan hem-de 2012-nji ýylda çap edilen **«Şamanlar ýurdy»** («Şamanlar Diyarı») tapgyryndanam elementler göterýär. Müstejaplyogly 2000-nji ýyllaryň başyndan bäri okyjylaryna fantastiki dünýäleriň gapysyny açyp, olary münlerçe ýyl öňki döwürlere uzaýan medeni motiwler bilenem täzeden tanyşdyrýar.

Barış Müstecaplıoğlu

Ahtapotun Rüyası

—
Roman
—

«Osminogyň düýşi» romanynda mifologiýadan we şamanizmden örän köp dürli elementler bar (Dogan Kitap)

Ýazyjy gürrüňi edilen eserleriniň ýany bilen 2009-njy ýylda

çap edilen **«Bir hyýaldy hakykatdanam owadan»** («Bir Hayaldi Gerçekten Güzel») romanynda XIV asyrdaky ýaşan suratkeş Mehmet Siýah Kalemiň işlerinden täsirlenip täze hyýaly älem we medeniýet döredendigini aýdýar. Adatdan daşary örän köp güýji şekillendiren Mehmet Siýah Kalemiň işlerinden şamanostik ikonografiýanyň özboluşly mysallaryny tapyp bolýar.

Müstejaplyogly Mehmet Siýah Kalemiň eserlerinden täsirlenendigini nygtaýar (Wikipedia)

Müstejaplyogly «Bir hyýaldy hakykatdanam owadan» romany barada şeýle diýýär:

«Mehmet Siýah Kalemiň suratlaryndaky ýylan guýrukly iblisler üçin hyýaly ýurt we medeniýet döretdim, olary adamlar bilen bile ýaşayan «harnan» atly hyýaly millet hökmünde ulandym. Bu eserlerimde şamanlaryň tans edip ruhlaryny bedenlerinden aýyrmagy, ölüleriň ýurdunda gezip bilmegi, haýwanlara öwrülil erbet ruhlara garşy göreşmegi ýaly epizodlara kän ýer berdim. 2009-njy ýylda şamanlar we şamanizm hakda ýazmak juda adatdan daşary zatdy, bular ýaly çeşmäniň çeper edebiýatymyza ulanylmadygyny meni bu boýunça işlemek üçin heýjanlandyrdy».

Dünýä edebiýatyna we kinomatografiýasyna kämil eserleri bermek

üçin medeni taryhymyzda ýer alan gaty köp elementleri ulanyp boljakdygyny nygtaýan Müstejaplyogly «öz ýaşaýan ýurdumyza kesekileşsek, iň ýakynymyzdaky hazynalary görmän başlarys. Bulam bizi dünýä edebiýatyna ýa-da kinomatografiýasyna goşup biljek gaty köp özboluşly pikirden, temadan, obrazdan binesip goýar» diýýär.

Mehmet Siyah Kalemiň çeken suratlarynda köp sanly demonik obrazlar bar (Wikipedia)

Türk mifologiyasynyň we şamanizmiň täzeden öndümlü ugra öwrülmegi taýdan çeper edebiýatda Müstejaplyoglynyň eserlerini mysal bermek mümkinem bolsa, wideo oýun industriýasynda Alijan Meýdanyň işleri ünsi çekýär. Meýdanyň işläp düzen **«Uruz: Return of the Er Kishi»** we **«Bukan»** kompýuter oýunlary şu ugurda aýratyn çekişmä mynasyp.

Alijan Meýdan

Orta Aziýanyň türk medeniýetine esaslanyp düzülen «Uruz: Return of the Er Kishi» oýnunda oýunçylar harap bolan şäherleriň içinden geçip baryarka adamlara kömek edýär, jandarlar we ruhy mahluklar bilen gabatlaşýar. Orazyň hekaýasy «Gorkut ata» hekaýatlarynyň esasy bölümlerinden «Gazan begiň ogly Orazyň tussag edilmegi» hekaýatyndan ugur alýar. Oýunçylar Orazyň Burla hatynyň we Gazan begiň ýardamy bilen duşmanyň elinden halas bolmagynyň yzyndan oýna goşulýar. Dabara taýynlyk görlüp durka-da garaňky güýçler ýer ýüzüne inip, Orazyň obasyna çozýarlar. Oraz ýakynlaryny ýitirmejek bolup örän köp howp-hatarlara döş germeli bolýar.

Alijan Meýdan 2020-nji ýylda satuwa çykarylan oýny barada şeýle diýýär:

«Wirtual önümçilikde geçmişi bolşy ýaly kopiýalap almagyň ýerine muny biziň günlerimizdäki gymmatlyklar bilen utgaşdyryp bermegiň has gowy boljakdygyny pikir edýärim. «Uruz: Return of the Er Kishi» oýnunda Dädem Gorkudyň ertekisini ilki kinematiki taýdan detallaýyn gürrüň bermegi we şondan soň birmeňzeş elementler bilen tapawutly hekaýany beýan etmegiň ýoluny saýladym».

Oýunçylardan oňyn baha alandygyny aýdýan Meýdan ady agzalan «Dädem Gorkut» hekaýatynyň gutarýan ýerinden soň nämeleriň bolup geçendigi barada oýun industriýasynyň serişdelerini ulanyp, alternatiw sýužet hödürleýär.

«Berzah Games»-iň üstünde işleýän we entek taýýarlyk tapgyryndaky ýene bir oýunam «Bukan». Şaman bolasy gelýän ýaş ýigidiň mistiki başdan geçirmeleriniň üstünde durýan oýun barada Meýdan oýny oýnan adamyň «hem-ä şaman bolma müddetindäki tapgyrlary, hemem türk medeniýetindäki dessanlary we kyssalary täsirli ýagdaýda başdan geçirip öwrenjekdigini nygtaýar.

• **Meýdan: «Şaman öz jemgyýetiniň çapraz adamydy»**

Gadymy döwrüň şamanlary bilen şu günüň döredijilik adamlarynyň arasynda jemgyýetçilik «borjy» taýdan alanda baglanyşyk bardygyny aýdýan Meýdan şeýle diýýär:

«Şaman öz jemgyýetiniň çapraz adamydy, şu günüň döredijilik we sungat adamsy-sa şeýle. Häzir hakyky şaman aramyzda gezip ýören bolsa, ony derrew dälihana ýerleşdireris. Sebäbi häzirkizaman jemgyýetiniň şamana berjek manysy şu. Döredijilik adamlary-da edil şolar ýaly sistema tarapyndan igelenmek,

ýoluna böwet bolunmak islenýär. Men bärde iň bolmanda öz boýnuma düşýän jogapkärçiligi ýerine ýetirip adamlara öz köklerinden aljak ruhy güýç bilen umyt we batyrgaýlyk susup almaga, olara üýtgeşik alternatiw dünýä döretmäge synanyşýaryn».

Şamanizmiň we şamanlaryň biziň günlerimizde döredijiligiň dürli ugurlarynda ulanylyp, täzedən öňe sürülmegi babatda Müstejaplyogly-da şoňa meňzeş pikire eýe. Şamanlaryň edil geçmişde bolşy ýaly biziň günlerimizde-de şeýle göreşýändigini nygtan ýazyjy pikirlerini şeýle düşündirýär:

«Şamanlar özlerine ynanylýan döwürlerde adamlaryň adyndan erbet ruhlara garşy göreşýärdiler. Biziň günlerimizde-de döredijilik adamlarynyň galamlarynda jan tapyp, materialistik dünýäniň çasyryjylygyna we ruhsuzlygyna garşy üýtgeşik göreş alyp barýarlar».

Alijan Meýdanyň «Kami» atly suraty

Munuň bilen birlikde Meýdan öz oýunlaryndan daşgryn 2017-nji ýylda satuwa goýberilen **«Hellblade: Seuna's Sacrifice»** oýnunyňam örän şowly bolandygyny aýdýar. Oýun göwni ynjan kelt urşujysynyň öli söýgülisiniň ruhy üçin söweşmegiň hatyrasyna

başdan geçirenleri hakda. Bu oýun gönüden-göni Orta Aziýa medeniýeti bilen baglanyşykly bolmasa-da, şamanik motiwler diňe türki medeniýete mahsus däl we Günorta Amerikada-da güýçli mysallaryny tapmak mümkin.

- **Alp: «Şaman biziň ýiten ruhumyzy tapar we halas eder»**

Ýusuf Reha Alp

Şu nukdaýnazardan Ýusuf Reha Alpyň 2018-nji ýylda çap edilen
«Şamanizm, tasawwuf we aýauska. Gadymy türkleriň dini garaýşy»

atly kitaby örän ähmiýetli maglumatlary dykgatymyza ýetirýär. Alp hem-ä türkleriň şamanizm ýörelgesine degişli hemmetaraplaýyn nukdaýnazary orta atýar, hemem Günorta Amerikada gatnaşan şaman çärelerinden gören zatlaryny gürrüň berýär.

Alp şamanyň belli-başly jemgyýetçilik funksiýasynyň ýa-da «borjunyň» bardygyny, emma bh borjuň ýerine ýetirilme formalarynyň arasynda tapawutlylygyň bardygyna ýşarat edýär. Şamanyň hemme zatdan öň ot-çöpçi «tebipdigini» aýdýan Alp onuň borjuny we bu borja amal etme formasyny şu sözler bilen beýan edýär:

«Şaman biziň ýiten ruhumyzy tapar, halas eder we täzedan aslumyza dolanyp gelmegimizi üpjün edip, bizi gowulaşdyrar. Muny edip bilmegimiziň ýeke-täk ýoly-da ruhuň barýan älemine syýahat edip bolmagydyr. Orta Aziýa türk tipindäki şsmanlykda bular ýaly astral syýahatlar köplenç depregiň kömegiň edilýär. Aziýa şamanynyň iň uly kömekçisi bolan deprek münülyän atyň wezipesini ýerine ýetirip, şamany (köplenç) aşakky dünýä alyp gidýär we şaman ol ýerde ýa uly göreşler bilen ýa-da aşakky dünýäniň häkimi Erlik han bilen «söwdalaşyp» näsagyň ruhuny halas etmäge dyrjaşýar».

ŞAMANİZM TASAVVUF VE AYAHUASCA

Kadim Türklerin Din Anlayışı

Yusuf Reha Alp

*Alp kitabynda şamanizme degişli deňeşdirmeli nukdaýnazar
hödürleýär (6:45 Dükan)*

Orta Aziýa türk tipindäki şamanlykda şamanlaryň jemgyýetde

passiw biçüwde kesgitlenýändigini, başgaça aýdylanda «wezipä çagyrylýandygyny, saýlanýandygyny» aýdýan Alp ýerli amerikanlaryň ýerine ýetirýän şaman rituallarynyň tersine hereket edilýändigini aýdýar. Alpyň aýdyşynfsn beýin öýjüklerniň üstünde aýratyn täsirleri döredýän «aýauska», «simson oty», «peýote» ýaly ösümlükler arkaly amala aşyrylýan amerikan tipli şamanlykda islän adam ritualyň parçasý bolup bilýär, ýagny oňa gatnaşyp bilýär. Alp iki modeliň arastndaky esreme tehnikasyndan gelip çykan tapawut sebäpli «aktiw we passiw şamanlyk» tapawudynyň bardygyna ünsi çekýär.

• **Erkoç: «Şamanlar aýratyn hukukly synp saýylmaýar»**

Haýretdin Ihsan Erkoç hem şuňa meňzeş çemeleşme bilen «Şamanizm näme?» soragynyň örän jedellidigini we dürli çemeleşmelere yşarat etmegiň mümkindugini aýdýar.

Erkoç şamanist jemgyýetlerde şamanyň jemgyýetçilik pozisiýasy we wezipesi barada şeýle diýýär:

«Şamanlaryň adatdan daşary güýçlere eýedigine, joşma (wejd, trans) ýoly arkalu hudaýlardyr ruhlar bilen görüşip bilýändigine, şeýdip syrkawlary bejerip bilýändigine, aýratynam pal atyp geljegi görüp bilýändigine we doga-jadydan baş çykarýandygyna ynanylýar. Emma şamanist jemgyýetlerde şanlar umuman alanda aýratyn hukukly synp saýylmaýar».

Haýretdin Ihsan Erkoç

Erkoç şamanizm we şaman düşüňjeleriniň ilkinji bolup rus edebiýatynda orta çykandygyny, munuň aýratynam Sibirdäki we Orta Aziýadaky ynançlar bilen baglanyşyklylykda ulanylandygyny aýdýar. Emma agzalan düşüňjeleri XX asyrda Mirça Eliade ýaly ylmy-barlagçylaryň gürrüňi edilen sebitlerden daşgaryn halklaryň ynançlaryny kesgitlemek üçinem ulanmaga başlamagy Erkoçyň pikirçe has tapawutly şamanizmleriňem gönükmä dahylly bolmagyny öz ýany bilen getiripdir.

Alijan Meýdanyň «Masal» atly suraty

Munuň bilen birlikde Erkoç dürli şamanizm praktikasyny ýa-da

garaýyşlaryny biri-birine baglanyşdyrýan aýratynlyklaryňam gürrüňiniň ediljekdigini nygtaýar. Erkoçyň pikiriçe, şamanlaryň hudaýlar we ruhlar bilen gatnaşyk açyp bilýändigine bolan ynanjyň ýany bilen «tebigat bilen oňşuklylygyň we adamyň iň ýokary jandar bolmakdan zyýat, tebigatdaky janly-jandarlaryň diňe biri hökmünde» pikir edilmeginiňem dürli şamanizm garaýyşlarynyň arasyndaly umumylyklaryň biridigini aýdýar.

- **Köken: «Sözli medeni gözleglerden ugur alyp, täz ýollar arçalar we soraglar orta atylar»**

Merwe Köken

Bir gezekde örän köp işiň adyny sanamak mümkin bolayanda-da, heniz bu ugra degişli bilinmeli işleriň doly tamamlanandygyny aýdyp bolmaýar. Türk medeniýeti boýunça işleriň ähli taraplary bilen giňişleýin dowam etmeginiň juda begendirýändigini aýdýan

Sarpkaýa «Elbetde, entek hiç zat gutaranok. Toplanmaly täze maglumatlar, edilmeli täze işler her biriniň üstüne täzesi bilen doldurar» diýýär.

Meýdan işleriniň ähmiýetiniň uludygyny aýdýan Köken bolsa, «Sözli medeni barlaglardan ugur alyp täze ýollaryň arçaljagyny we soraglaryň orta atyljagyny pikir edýäriň» diýip, ýene köp sanly täze işleriň ediljegini aýdýar.

Alijan Meýdanyň «Umay» atly suraty

Türk mifologiyasyna we şamanizme degişli dürli ugurlarda edile

işleriň gymmatly gor döredendigini, aýratynam populýar medeni eserleriň bu mirasy wagyz etmek taýdan örän işjeňdigini nygtamak gerek. Erkoç hem Osmanlynyň soňky ýyllaryndan we respublikanyň ilkinji ýyllaryndan bäri bitirilen ähli işleriň ullakan ensiklopedik ýygyndyny emele getirendigini aýdýar.

*Alijan Meýdanyň bir şamanyň tans edip o dünýä geçýän pursatyny
şekillendirýän «Trans» atly suraty*

Hem ylmy işler, hem çeper eserler türk mifologiýasynyň mirasyny täzeden öwrenýär, üstünde işleýär we dürli wersiýalarda ony gaýtadan köpçüligiň dykgatyna ýetirýär. Birnäçe dürli ugurda edilen ýokarky işler, orta atylan önümler bu ugurda ediljek işleriň artjakdygyny we dürli ölçeglerde garşymyza çykjakdygyny görkezýär. Başdan geçirmeler bir ýany bilen hem täzeden başlanýan hemem ýüzlerçe ýyl bári dowam edip gelýän ýaly bolup görünýär. Edil wagtyň çäklerini aşyp gelen goja we dana şaman kimin...

Esra GÜNGÖR.

Şenbe, 10.04.2021 ý. Edebi makalalar